

Rapport

Utvärdering av Sva-luppen

Datum:

2025-06-23

Förvaltning:

Grundskoleförvaltningen

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	3
1.1 Projektgruppen	3
2. Utvärderingens utformning	3
2.1 Informanter	3
2.2 Arbetsgång	4
2.3 Etiska överväganden	4
2.4 Databehandling	4
3. Resultat	5
3.1 Observationspunkt 1: begränsningar gällande precision och djup i ordförrådet	5
3.2 Observationspunkt 2: nybildning, omformulering och avvikande ordkombinationer	7
3.3 Observationspunkt 3: avvikande och/eller utebliven användning av bestämd form och pluraländelser på substantiv, obestämd och bestämd artikel samt avvikande användning av genus	9
3.4 Observationspunkt 4: avvikande och/eller inga böjningsändelser på verb	11
3.5 Observationspunkt 5: avvikande och/eller inga böjningsändelser på adjektiv	12
3.6 Observationspunkt 6: enkelhet i meningsbyggnaden	13
3.7 Observationspunkt 7: avvikande ordföljd och/eller syntaktiska avvikelser	13
3.8 Sammanfattning av observationspunkterna	15
3.9 Bedömning av hög-viss-låg-inte alls för respektive observationspunkt	16
4. Slutsatser och rekommendationer.....	19
Bilaga 1	21

1. Bakgrund

Sva-luppen är ett stödmaterial som används för att göra behovsbedömningar i ämnet svenska som andraspråk (sva). Syftet med materialet är att hjälpa skolor att fatta mer likvärdiga och kvalitativa beslut om huruvida en elev ska få undervisning utifrån kursplanen i svenska eller svenska som andraspråk. Behovsbedömningsprocessen går ut på att observera elevers andraspråksdrag som finns beskrivna i kommentarmaterialet till kursplanen för svenska som andraspråk. Andraspråksdragen är formulerade som observationspunkter, och det är dessa som utgör själva bedömningen i Sva-luppen.

Materialet är framtaget av grundskoleförvaltningen i Malmö stad inom ramen för ett utvecklingsarbete i svenska som andraspråk. Ett av uppdragen i utvecklingsarbetet var att ta fram ett stödmaterial för behovsbedömning efter att förvaltningen tidigare identifierat utmaningar i arbetet med behovsbedömningar. Utmaningarna inkluderade osäkerhet kring vad bedömningarna ska baseras på, vilka material som ska användas och hur beslut om svenska som andraspråk ska fattas. Sva-luppen är obligatorisk att använda i alla stadens kommunala grundskolor. Sva-luppen har varit tillgänglig för användning sedan augusti 2023 och obligatorisk att använda sedan augusti 2024.

En utvärdering av materialet har multipla syften. Det underlättar arbetet med att säkerställa att materialet är ändamålsenligt och fokuserar på rätt aspekter av andraspråksutveckling. Att titta på hur lärare tolkar och använder materialet i praktiken hjälper till att besvara frågan om det bidrar till likvärdiga bedömningar. Dessa insikter är viktiga i arbetet med att revidera materialet för att göra det mer användarvänligt och likvärdigt, samt att avgöra vilken typ av kompetensutveckling som behövs för att stärka lärares bedömarkompetens.

1.1 Projektgruppen

I projektgruppen ingick en utredare, Anna Flyman Mattsson, från Lunds universitet med samt två representanter från grundskoleförvaltningen, Helena Nilsson och Lisa Lundkvist. Utredaren är docent i svenska som andraspråk med fokus på forskning om grammatisk utveckling och har i studien ansvarat för analys och sammanställning av materialet. Representanterna från grundskoleförvaltningen är författare till Sva-luppen och har i studien haft ansvar för insamling av texter och dokument.

2. Utvärderingens utformning

Projektets syfte var att utvärdera Sva-luppen utifrån samstämmighet, användarvänlighet och tydlighet. Målet är att utveckla Sva-luppen. Målgruppen för studien var lärare som undervisar i svenska och/eller svenska som andraspråk i grundskolans årskurser 1–3 och som gör behovsbedömningar på sina elever.

2.1 Informanter

För att engagera deltagare till studien skickades i oktober 2024 information ut via grundskoleförvaltningens interna kommunikationskanaler till lärare och skolledare på Malmö stads kommunala grundskolor. I informationsutskicket beskrev projektgruppen syftet med studien samt vad deltagarnas medverkan skulle innebära, såsom vad läraren skulle göra, ungefär hur lång tid uppdraget skulle ta och när studien skulle genomföras. Det framgick också att de som deltog skulle erbjudas en fortbildningsföreläsning om grammatisk utveckling för andraspråkselever med Anna Flyman Mattsson, Lunds universitet, som tack för medverkan.

Intresserade lärare och rektorer anmälde sig via e-post till representanter på förvaltningen. Urvalet kan därmed betraktas som ett självselekerat urval, då deltagarna själva anmälde sitt intresse. Projektgruppen valde att först undersöka om det fanns ett tillräckligt stort intresse för att kunna genomföra studien innan arbetet påbörjades.

2.2 Arbetsgång

Texter från åk 3, 6 och 9 samlades in av representanterna för grundskoleförvaltningen, 15–20 texter per årskurs. Texterna utgjordes av elevtexter från det nationella provet i svenska/svenska som andraspråk våren 2024. Eftersom texterna producerats under provförhållanden, det vill säga utan tillgång till lärarstöd, mallar eller andra instruktioner, bedömdes de ha tillkommit under likvärdiga villkor. Urvalet av skolor gjordes med hänsyn till olika socioekonomiska index för att fånga en bredd av elevgrupper.

Utredaren valde därefter ut tre texter vardera för respektive grupp med olika språkliga kännetecken, där en av texterna kunde klassificeras som ”tydlig andraspråkstext”, en annan ”få andraspråksdrag men ändå andraspråkstext” och en tredje som ”på gränsen mellan första- och andraspråkstext”. Den sistnämnda texten skulle helst innehålla många förstaspråksfel, men inga tydliga andraspråksfel. Detta visade sig dock inte vara möjligt utifrån urvalet av texter för alla grupper. Texterna valdes också utifrån att de skulle vara tillräckligt långa för att kunna ligga till grund för en analys men tillräckligt korta för att de inte skulle bli alltför tidskrävande för deltagarna att bedöma.

Studiens underlag, med instruktioner och elevtexter, skickades ut till deltagarna den 13 januari 2025. Sista inlämningsdag var inledningsvis satt till den 31 januari 2025. Efter att några deltagare hört av sig om förhinder, förlängdes tiden, vilket gjorde att svarsfrekvensen ökade. Bedömningarna mejlades sedan till utredaren som sammanställde och analyserade resultaten.

2.3 Etiska överväganden

Studien följer Vetenskapsrådets (2002) fyra grundläggande forskningsetiska principer med krav om information, samtycke, konfidentialitet och nyttjanderätt. I utskick om studien och i den inledande informationen till studien framgick syftet med studien, samt vad deltagarnas medverkan innebar. Det informerades om att deltagandet var frivilligt och att deltagarna när som helst kunde avbryta sitt deltagande utan att behöva ange orsak samt att inga enskilda personers svar skulle kunna identifieras i resultatredovisning eller andra sammanhang.

I valet av insamlingsmetod diskuterades hur processen kunde utformas så att deltagarnas anonymitet och konfidentialitet i största möjliga mån kunde säkerställas, samtidigt som det praktiskt skulle fungera för alla involverade. Eftersom projektgruppen inte hade tillgång till en digital plattform som tillät anonym inlämning av dokument, valdes e-post som insamlingsmetod. Detta innebar att deltagarnas svar tekniskt sett inte var helt anonyma i insamlingsögonblicket. För att hantera detta på ett etiskt godtagbart sätt organiserades hanteringen så att den person som tog emot mejlet, som blev utredaren, inte hade någon tidigare relation till deltagarna och/eller deras skolor. De inskickade filerna sparades direkt och därefter raderades mejlet. All vidare analys skedde utifrån avidentifierat material.

2.4 Databehandling

Totalt inkom 23 bedömningar från lärare i åk 3, 13 bedömningar från lärare i åk 6 samt 4 bedömningar från lärare i åk 9. Eftersom fyra bedömningar är för lite för att kunna dra några slutsatser om uteslöts åk 9 från studien. En av bedömningarna från åk 6 gick inte att tolka utifrån

de använda färgerna och fick uteslutas. Sammanlagt analyserades alltså 69 texter från åk 3 samt 36 texter från åk 6. Instruktionerna till bedömningarna gavs i löpande text men också med ett bedömningsexempel för att ge lärarna så lika förutsättningar som möjligt för sina bedömningar (se Bilaga 1).

Texterna bedömdes först av utredaren och en av representanterna för grundskoleförvaltningen utifrån hur Sva-luppens observationspunkter var tänkta. Där det fanns olika uppfattningar diskuterades om någon hade missat något, och de strukturer som var fortsatt tvetydiga efter diskussionen togs inte med som andraspråksdrag. För varje text markerades sedan de strukturer som bedömts som andraspråksdrag av lärarna samt färgkodades utifrån lärarnas kategorisering av strukturerna. För varje text och observationspunkt markerades också om lärarna hade markerat *ej*, *låg*, *viss* eller *hög* samt om de bedömt texten i sin helhet som *ej*, *låg*, *viss* eller *hög* samt *sve* eller *sva*.

3. Resultat

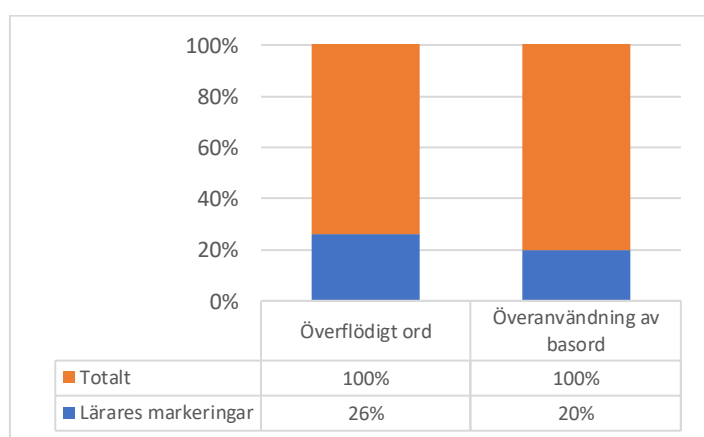
I det här avsnittet presenteras resultaten av analysen. Först presenteras varje observationspunkt för sig och sen diskuteras bedömningen av texten som helhet. I genomgången har bedömningarna i årskurs 3 och 6 lagts ihop då vi vill visa hur observationspunkterna i sig har tolkats, oberoende av texten.

3.1 Observationspunkt 1: begränsningar gällande precision och djup i ordförrådet

Den första observationspunkten handlar om ordförrådet, och närmare bestämt om precision och djup i ordförrådet. Sva-luppen vill här komma åt överanvändningen av basord i stället för mer precisa och nyanserade ord. Även överflödiga ord, som är vanligt hos andraspråkstalare, markeras under den här observationspunkten.

3.1.1 Korrekta markeringar under observationspunkt 1

I figur 1 kan vi se hur många korrekta markeringar som lärarna gör. En korrekt markering innebär inte bara att avvikelserna har markerats utan också att den har placerats under rätt observationspunkt.

Figur 1. Lärares korrekta markeringar under observationspunkt 1.

I såväl markeringar av överanvändning av basord som överflödigt ord är det väldigt få överensstämmelser med referensbedömningarna, endast drygt 20%. Däremot som vi ska se finns det väldigt många markeringar under den här observationspunkten, men med en stor variation.

Ett typiskt överflödigt ord är ett ”att” efter hjälpverbet ”brukar” (*Han mamma brukar **att** säga*). Det är ganska vanligt med den här typen av fel med verb som kan fungera både som huvudverb och hjälpverb. Detta har en tredjedel av lärarna uppmärksammat. Det finns många exempel på överflödiga ord om man räknar ord som inte är nödvändiga i kontexten. Sva-luppens avsikt är dock att markeringar ska göras på överflödiga ord som skapar ett icke-idiomatiskt språk. Några exempel i texterna på detta är: *Senare bittade jag en stor insekt **inne** i sanden, Jung lägger sig **ner** på sängen, Efter **hela** skoldagen så visste inte Leja hur hon skulle ta sig hem*. Däremot är ordet ”så” som dubbelt fundament något som används även av förstaspråkstalare och ska därför inte markeras (*Efter det **så** sorde m*).

När det gäller den andra typen av fel finns det en viss otydlighet i Sva-luppens instruktioner: ”Andraspråksinlärare använder i större utsträckning basord än mer exakta och precisa ord vilket bland annat innebär en överanvändning av vanligt förekommande ord” (sida23). Detta betyder att inläraren använder basord, det vill säga frekventa ord med en allmän betydelse, i sammanhang där ett mer preciserat och ibland korrekt ord skulle behövas. Från instruktionerna är det dock lätt att tolka ”en överanvändning av vanligt förekommande ord” som en upprepning av vissa ord. Ett exempel från texterna är när ”sen” upprepas i början på satserna. Detta är exempel på ovarierat språk men är inget typiskt andraspråksdrag. I en av texterna använder eleven sig mycket av verben ”gick” och ”sa”. Här får man då sortera ut vad som är ren upprepning och vad som är brist på annat verb. I följande textutdrag används ”gick” fyra gånger:

Och sen **gick** vi och beställde en stor taxi. Senare **gick** vi till hotellet. Först **gick** vi till Restaurangen och åt mat. Sen **gick** vi till 6 våningen

I den första användningen är det rimligt med verbet ”gick” medan det i nästa inte fungerar i kontexten (eftersom de beställde en taxi). Även tredje gången verbet används är det rimligt medan det verkar mindre troligt att man går till sjätte våningen. I utdraget är det alltså andra och fjärde ”gick” som ska markeras under observationspunkt 1. Även i en annan text överanvänds ”gick”: *Hon **gick** upp i träden i minst 5 minuter, han hämtade Bob och **gick** ner från träden*. Här är det tydligt att det behövs ett mer specifikt verb i form av ”klättra”. I nästa utdrag från samma text som ovan är det ”sa” som överanvänds. Här är det mer idiomatiskt att uttrycka sig med ”frågade” när det följs av en fråga, medan ”sa” fungerar vid påståenden:

När det blev morgon så jag gick till min mamma och **sa** kan vi gå till havet? Och sen min mamma **sa** ja vi får! Sen gick jag till min kusin och **sa** vi får gå till havet! Och sen min kusin **sa** till han mamma att snälla mamma kan vi också gå? Snälla! Och min kusins mamma **sa** till mitt mamma att ska ni också gå?

3.1.2 Inkorrekt markeringar under observationspunkt 1

En annan sida av bedömningen är de markeringar som görs under en viss observationspunkt men som inte borde vara markerade. Detta ska vi titta på i det här avsnittet.

Sammanlagt har 829 markeringar gjorts under observationspunkt 1, varav 93 är korrekta (11 procent). Mer än hälften av markeringarna kommer från en och samma text och består framför allt av markeringar av typen beskrivna ovan, det vill säga upprepning av ord, gärna i början av meningen:

Och sen min mamma sa ja vi får! **Sen** gick jag till min kusin och sa vi får gå till havet! **Och sen** min kusin sa till han mamma att snälla mamma kan vi också gå? Snälla! **Och** min kusins mamma sa till mitt mamma att ska ni också gå?? **Och** min mamma sa ja vis ska gå! **Sen** sa min kusins mamma okej då sja vi gå!

Men här rör det sig alltså om upprepningar som inte är typiska för andraspråkstalare utan snarare för yngre talare generellt. Som nämndes ovan är det dubbla fundamentet ”så” inte ett andraspråksdrag, men är ofta markerat under den här observationspunkten: *När det blev morgon så jag gick till min mamma och så kan vi gå till havet?* Ytterligare markeringar som görs under observationspunkt 1 är på ord som återkommer flera gånger i texten. Detta ryms inom otydligheten i Sva-luppen som nämndes ovan: ”överanvändning av vanligt förekommande ord”. Det som avses från Sva-luppens sida är alltså en överanvändning av ord som borde varit mer preciserade, det vill säga sånt som ”fråga” i stället för *säga* och ”köra, åka, ta sig fram” i stället för *gå*. I följande exempel har flera markerat orden ”kusin” och ”mamma” som dyker upp flera gånger i texten: *Och sen min kusin sa till han mamma att snälla mamma kan vi också gå? Snälla!* I exemplet *Efter när jag drökte vatten så hoppade jag tillbaka till vattnet* är ”vatten” markerat av flera då det dyker upp två gånger i samma mening, om än med olika betydelser.

Andra markeringar som görs under observationspunkt 1 men som inte hör hemma där är när en inlärare använder fel preposition eller allmänt fel ord. Dessa tillhör observationspunkt 2: *När det var sportlov så åkte jag till Antalya i flygplanet med mina kusinar; Sen gick jag inne i mitt kusins rum och festade där*. En del exempel finns också på ord som tillhör andra observationspunkter än de lexikala: *Min mamma sa ja kom ska jag köpa två stykna* (pluraländelse: observationspunkt 3) *vatten; Sen när vi blev klart* (adjektivkongruens: observationspunkt 5) *att bygga en volkan så gjorde jag en hål uppe i volkanen och läggde* (preteritumändelse: observationspunkt 4) *vatten på hålet*.

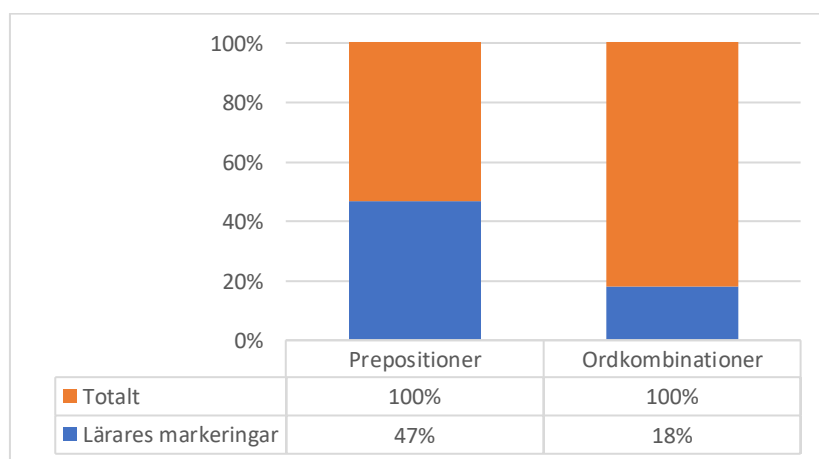
3.2 Observationspunkt 2: nybildning, omformulering och avvikande ordkombinationer

Även den andra observationspunkten handlar om den lexikala sidan av språket. Men till skillnad från den första observationspunkten är det hur man kombinerar ord som är i fokus.

Kollokationer och idiomatiska uttryck är därför relevanta här, vilket är något som andraspråkstalare kan ha svårt med långt upp i språkutvecklingen. Även felaktiga prepositioner och kombinationen av orddelar, det vill säga nybildning av ord, markeras under den här observationspunkten. Sva-luppen understryker dock att även förstaspråkstalare kan få fel på prepositionerna, om än inte i samma utsträckning.

3.2.1 Korrekta markeringar i observationspunkt 2

I figur 2 kan vi se hur många korrekta markeringar lärarna gör. När det gäller prepositionerna är det nästan hälften av förekomsterna som är markerade, medan ordkombinationerna inte är markerade i samma utsträckning.

Figur 2. Lärares korrekta markeringar under observationspunkt 2.

Felaktiga prepositioner är det många som lägger märke till, särskilt när det handlar om ”på” och ”i”: *vi är i skolgården; Sen jag och min kusin lekte med min lila syster på vattnet*. Även där ”i” ersatts av ”av” uppmärksammas: *Grodor para sig av slutet av våren*. I det här exemplet har dock lite förvirring uppstått kring vilken av prepositionerna som är fel, varför även ”av våren” markerats av en del som fel preposition. Det har visat sig vara en stor skillnad på antalet markeringar när det handlar om prepositioner som med stor sannolikhet är översatta direkt från engelskan: *Vi alla gick runt skolgården för minst 30 minuter; hon ville inte bli sen till sin första lektion av dagen*. Möjligen är lärare liksom elever påverkade av engelskans frekvens i omgivningen. Få förekomster av saknad preposition har markerats: *Vi gick in [*] den mörka skogen igen; jag glömde att hon går [*] parkour*. Möjligen läser man in en preposition som inte finns på grund av förväntningar i texten.

Bland ordkombinationerna är betydligt färre förekomster markerade. För varje förekomst är det bara ett fåtal lärare som markerat under observationspunkt 2. Möjligen framstår denna del av observationspunkten som något otydlig i Sva-luppen. Exempel finns i Sva-luppen på nybildningar och omformuleringar, kollokationer och idiomatiska uttryck (sida 24). Dessa kan dock vara svåra att känna igen: *och så somnar de så djupt* (kollokation); *framför den yttre dörren till skolan* (omformulering av ytterdörr); *Vi gick in den mörka skogen igen jag började kalla på Bob men man hörde inget det var tyst som en mus* (idiomatiskt uttryck). Det senare är dock ett helt korrekt uttryck, men det används i fel kontext. Detta är något som inte tas upp specifikt i Sva-luppen.

3.2.2 Inkorrekta markeringar under observationspunkt 2

Sammanlagt har 506 markeringar gjorts under observationspunkt 2, varav 244 är korrekta (48 procent). Det verkar alltså som observationspunkt 2 är lättare att identifiera än observationspunkt 1. Sva-luppen tar upp nybildning av ord som ett andraspråksdrag. Därmed är det en del som har markerat ”vattenvulkan” i *Det blev till en vatten volkan istället för eld* under observationspunkt 2. Man bör dock skilja på nybildningar av ord för att man saknar rätt ord och nybildningar för att det inte finns något ord för fenomenet, som i det här fallet. Då är det snarare ett kreativt skapande som även en förstaspråkstalare kan göra. Under observationspunkt 2 tas felaktigt val av prepositioner upp liksom avsaknad av dem. Som vi såg ovan är många av de felaktiga prepositionerna markerade. Ibland kan det dock finnas ett mer och ett mindre idiomatiskt sätt att uttrycka sig, utan att något är fel. I exemplet *Min kusin vill att jag ska hjälpa han med att bygga en volkan av sanden* har flera markeringar gjorts på ”av” som en felaktig preposition. Det idiomatiska vore att man bygger en vulkan i sanden, men man bygger ju faktiskt vulkanen av sanden.

En del av markeringarna under observationspunkten är gjorda på morfologiska fel i stället för lexikala och borde tillhöra andra observationspunkter: *Sen komde min annan* (adjektivkongruens observationspunkt 5) *kusin och hade fem stykna* (pluraländelse observationspunkt 3) *choklad drikor*. Det sistnämnda – ”choklad drikor” (och ”choklad dricka” i ett annat exempel) har också markerats av en del. Men ”dricka” som substantiv är fullt acceptabelt, vilket då ger ”drickor” i plural.

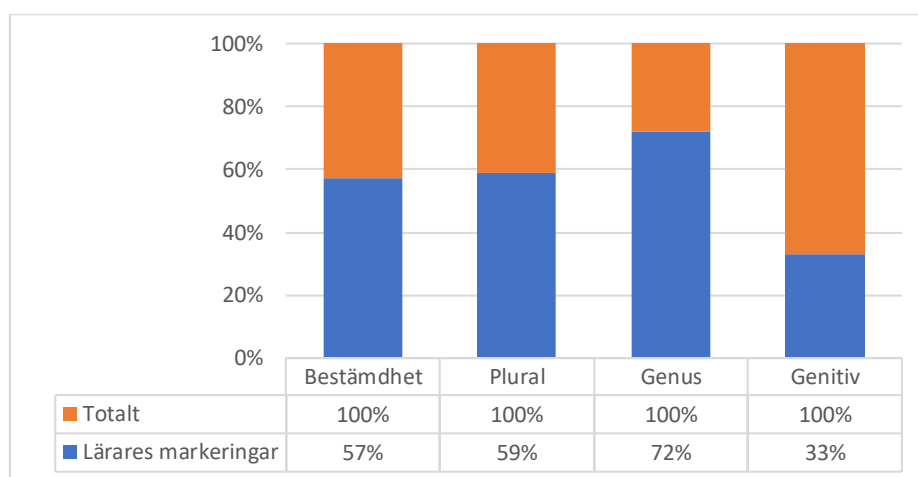
Två ytterligare exempel som markerats under observationspunkten är *Jag och Leja var poväg till skolan; Jas det var jätte roligt*. I det förstnämnda exemplet rör det sig om stavfel och sammanskrivning, inget lexikalt fel alltså. Uttrycket som sådant är både korrekt och korrekt använt. I det andra är det svårtolkat vad eleven menar. Man kan tänka sig att det är ett slarvigt ”jag sa”, men eftersom den strukturen är välanvänd i texten verkar det konstigt att den plötsligt inte fungerar. I ett sånt här fall kan det vara bättre att inte markera alls.

3.3 Observationspunkt 3: avvikande och/eller utebliven användning av bestämd form och pluraländelser på substantiv, obestämd och bestämd artikel samt avvikande användning av genus

Den tredje observationspunkten handlar om substantivet. De här avvikelserna är ganska vanliga hos andraspråkstalare, dock uppmanar Sva-luppen till att inte lägga för stort fokus på enstaka genusfel, då detta är något som följer med långt upp i språkutvecklingen.

3.3.1 Korrekta markeringar under observationspunkt 3

I figur 3 kan vi se hur många korrekta markeringar på substantivet som lärarna gör. När det gäller avvikelser i bestämdhet och plural bedömer lärarna korrekt i drygt hälften av det totala antalet, medan genus bedöms korrekt i högre utsträckning, i ca 70 procent av det totala antalet.

Figur 3. Lärares korrekta markeringar under observationspunkt 3.

Ett exempel som många bedömt korrekt som bestämdhet är *Grodor fångar flygor eller andra insekter med **sin klubbiga tungan***. Här är en typisk andraspråksstruktur där en definit nominalfras (en specifik referent, jfr *den klubbiga tungan*) också får bestämd form på substantivet. Några har här i stället markerat adjektivet som felböjt, men i en definit nominalfras ska detta stå i bestämd form. Ett annat exempel som de flesta bedömt korrekt är *då kom hon på att hennes busskort var i **väska***. Här finns heller inga markeringar under andra observationspunkter. Lite svårare var det med *jag och Josh gick på **höger sidan** av skogen*. Endast två av 12 har markerat detta korrekt, medan några föredragit det som ett lexikalt fel. Man skulle kunna tänka sig här att det är adjektivkongruensen som inte fungerar, men ingen har markerat det som det. Även *Jag sprang och jag gömde mig bakom **buskar*** har hälften markerat som observationspunkt 3. Här skulle ”några buskar” passa bättre än en bestämd form, och klassas som artikelbruk (även om det snarare är ett indefinit attribut än artikel, men principen är densamma), men oavsett så faller det under observationspunkt 3.

I texterna finns bara två avvikelser med pluraländelse. I det ena fallet fattas ändelsen helt: *Och det tog 3 **timme** och en half timme*. Här har mindre än hälften markerat pluralavvikelse, i stället finns flera olika bedömningar: såväl lexikala som syntaktiska. Det är lätt att förvirras av det ickeidiomatiska uttrycket samt stavfelet och det kan vara svårt att identifiera felet. Men eftersom 3 skapar en obligatorisk kontext för plural, så måste det gå under pluralavvikelse och observationspunkt 3. I det andra exemplet är pluraländelsen fel: *så åkte jag till Antalya i flygplanet med mina **kusinar***, vilket de flesta har markerat.

Genusfel däremot, är det många som prickar in rätt. I exempel som *strandet, en hå, den kalla vädret* blir bedömningarna i princip korrekta, medan exempel med ett possessivt pronomen i neutrum (*mitt kusins rum, mitt mamma*) även klassas som lexikala fel av många.

En struktur som inte nämns specifikt under observationspunkt 3 är genitiven. Dessa måste dock tillhöra observationspunkt 3 eftersom det rör sig om lexikal morfologi och motsvarar ändelser som bestämd form och plural. I två av exemplen är det pronomen: *han mamma* medan det tredje är ett egennamn: *Sara ansikte*. Det senare är det ingen som har markerat som fel, medan de förra har markerats under flera olika observationspunkter. En trolig förklaring till den låga markeringsprocenten (drygt 30 procent) av dessa strukturer är att de inte tas upp under observationspunkt 3 i Sva-luppen.

3.3.2 Inkorrekta markeringar under observationspunkt 3

Sammanlagt har 370 markeringar gjorts under observationspunkt 3, varav 185 (50 procent) stämmer överens med studiens referensbedömning. De flesta av de markeringar som inte stämmer överens är gjorda på strukturer som egentligen inte är grammatiska fel men som kanske har ett mer idiomatiskt alternativ. Ett exempel på detta som har markerats av fler än en lärare är *kväker är när **man** låter*. Här har vi en sats där pronomenet "man" är helt korrekt att använda, men där man kanske skulle önska det mer specificerade "grodor". Att "kväker" står i presens och att verben hade kunnat bli mer specifika gör att hela uttrycket blir icke-idiomatiskt, men det gör inte "man" till ett andraspråksdrag. I andra exempel handlar det om tydlighet. Några har markerat *Sen gick vi till **6 våningen***, och även om det vore tydligare med "6:e" så fungerar det även så här. Något som Sva-luppen inte diskuterar så mycket är tolkningen av texten, det vill säga om jag som bedömare kan vara säker på att det är så här skribenten menar? Ett sådant exempel ser vi i följande textutdrag: *Jag sprang till Josh och han sa kolla där uppe i **träden** jag kollad och såg Bob, [...]* *Hon gick upp i **träden** i minst 5 minuter, han hämtade Bob och gick ner från **träden***. Här är den kanske självklara tolkningen att det handlar om *ett* träd som katten gått upp i och att genus därmed är fel. Men det kan också finnas ett scenario där det faktiskt handlar om flera träd som hänger ihop, vilket då ger en korrekt plural. I sådana här fall bör man inte markera strukturen, utan i stället basera sin bedömning på säkrare strukturer.

Att överföra talspråk till skriven text är något som både första- och andraspråkstalare gör. Att skilja på tal- och skriftspråk utvecklas med ålder och skrivvana, och bör därför inte markeras. Ett sådant exempel är *kom ska jag köpa två **styckna** vatten* som flera lärare har markerat under observationspunkten. Eftersom "styckna" är en talspråkplural kan den förekomma hos både första- och andraspråkstalare. Likaså är "denna gången" både talspråk och dialektalt och ska inte markeras (***denna gången** så glömde Leja inte väskan i bussen*). En markering som har gjorts av många lärare är när "han" används i stället för "honom": *Sen hjälpte jag **han** att bygga en stor volkan*. Detta är dock ett vanligt fenomen hos både första- och andraspråkstalare och ska inte markeras. Sva-luppen tar upp detta och ger exemplet "de/dem".

En del av markeringarna som gjorts under observationspunkt 3 borde egentligen ha markerats under en annan observationspunkt. Vanligast är att markera en lexikal avvikelse. I *Mitt **rum number** var 1609* har "rum number" markerats under observationspunkt 3 av flera lärare. Eftersom det saknas kommentarer till markeringarna går det inte att säga vad som motiverar dem. De fel som kan identifieras i ordet är särskrivning, avsaknad av fogemorfem (-s-) samt stavfel (transfer?), och eftersom särskrivning och stavning inte ska finnas med i bedömningen, kvarstår fogemorfemet. Det här måste dock ses som ett lexikalt fel, vilket endast nämns i

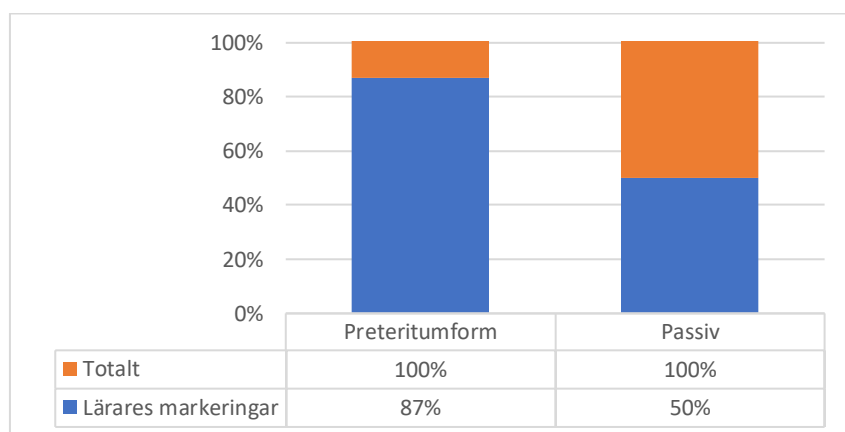
förfärdelsen i Sva-luppen (sida 16). Stavfel har visat sig markeras ändå i en del fall (*jag och min kusin lekte med min lila syster på vattnet*), trots tydliga instruktioner i Sva-luppen (sida 14). I enstaka fall markeras även adjektiv och verb under observationspunkt 3.

3.4 Observationspunkt 4: avvikande och/eller inga böjningsändelser på verb

Den fjärde observationspunkten rör verbet. Böjningsfel på verben både i enkla och sammansatta verbfraser är vanliga hos andraspråkstalare. Sva-luppen understryker här att tempusfel inte ska markeras eftersom det är något som förekommer ganska frekvent hos både första- och andraspråkstalare.

3.4.1 Korrekta markeringar under observationspunkt 4

I figur 4 kan vi se lärarnas antal korrekta markeringar på verbet.

Figur 4. Lärares korrekta markeringar under observationspunkt 4.

Texterna som bedömdes innehåller generellt inte särskilt många verbfel. En text i åk 3 sticker ut dock. Här har inläraren gjort åtta fel i val av preteritumändelse: *sovde, drikte, läggde, komnde* (2 gånger), *sittade, drikade, toggde*. Två exempel i åk 6 är i samma stil: *hålade, utbristade*. Med några få undantag har lärarna hittat dessa verbavvikelser och markerat dem under rätt observationspunkt. Ett exempel med preteritum skiljer sig från de andra: *rang*. Här är det bara hälften som har markerat verbfel. Ett ytterligare verbfel finns i en av texterna: *för att hon inte hanteras stress så väl*. Här handlar det om val mellan aktivt och passivt verb, vilket hälften av lärarna har uppmärksammat.

3.4.2 Inkorrekta markeringar under observationspunkt 4

Sammanlagt har 346 markeringar gjorts under observationspunkt 4, varav 197 (57 procent) stämmer överens med studiens referensbedömning. Även här finns en del markeringar på strukturer som inte är fel, men den största andelen felmarkeringar är för tempus. Oftast är tempusfelen kopplade till texten i stort: *Efter när jag drikte vatten så hoppade jag tillbaka till vattnet. Min kusin vill att jag ska hjälpa han med att bygga en volkan av sanden. Sen hjälpte jag han att bygga en stor volkan*, men även tempusharmonin inom en sats markeras: *Alla kom tillbaks och ingen har hittat honom*. Sva-luppen är tydlig med att val av tempus är en svårighet för såväl första- som andraspråkstalare (sida 14, 24).

Liksom för substantiven finns en del markeringar för stavfel bland verben, men vanligare är att markeringar görs på något annat än verb och alltså borde tillhöra en annan observationspunkt. Här är det inte de lexikala felen som dominerar, utan adjektiven. Vid flera tillfällen och av flera

lärare markeras adjektivfel under observationspunkt 4: *Sen var jag **törstigt**, Sen när vi blev **klart** att bygga en volkan, Jag tog på mig min **svart** jacka, Det var mörket och **läskig**, skogen är för **stort**.*

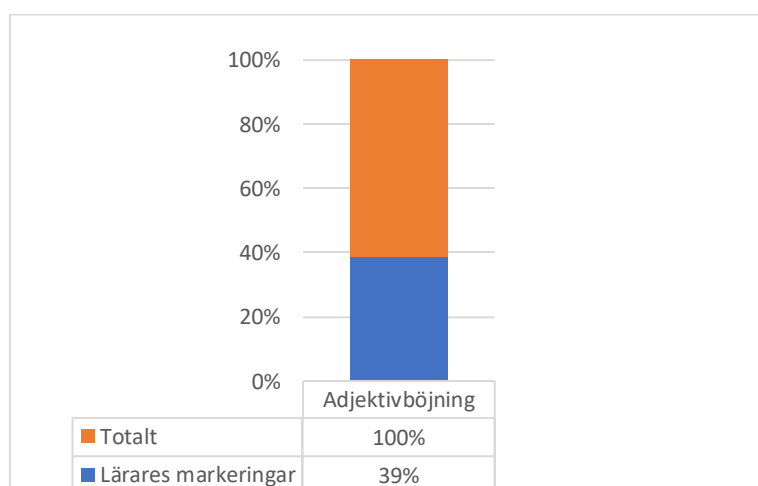
Något som är väldigt aktuellt för verben är talspråket, men snarare uttal än ord och strukturer. Eftersom preteritumformer med *-de* oftast inte hörs i tal (*jag spela' boll igår*) kan de lätt överföras och se ut som infinitivformer i skrift. För barn är det naturligt att ”skriva som det låter” – ett fenomen som är vanligt för såväl förstaspråks- som andraspråkstalare i skrivutvecklingen. Även presensformer kan tappa sitt slut-*r* då det ofta inte hörs i tal. I bedömningen har majoriteten av lärarna markerat presensformen som fel (*Grodor **para** sig av slutet av våren*) medan färre har markerat preteritumformen (*Men skogen är för stort det ska ta några dagar” sa Alkaline, men vi måste försöka okej **svara** hon*).

3.5 Observationspunkt 5: avvikande och/eller inga böjningsändelser på adjektiv

Den femte observationspunkten handlar om adjektiv. Adjektivkongruensen är ofta svår för andraspråkstalare. Sva-luppen uppmanar till att göra skillnad på genusfel och kongruensfel, det vill säga att bedöma ”ett gult stol” som korrekt kongruens men fel genus (vilket tillhör en annan observationspunkt).

3.5.1 Korrekta markeringar under observationspunkt 5

Figur 5 visar lärarnas antal korrekta markeringar på adjektivet. Ca 40 procent av adjektivfelen är markerade.

Figur 5. Lärares korrekta markeringar under observationspunkt 5.

Några av adjektivfelen hittas av de flesta lärare. Dessa är både attributiva (*Om man vill hålla en mosste man ha **fuktig** händer, Jag tog på mig min **svart** jacka*) och predikativa (*Det var mörket och **läskig**, skogen är för **stort***). Däremot är det färre än hälften av lärarna som har markerat kongruensfelen i *Sen var jag **törstigt** och sa till min mamma att jag är **jätte törstigt** samt i *när vi blev **klart** att bygga en volkan*. Det finns ingen tydlig förklaring till varför så få har markerat dessa avvikelser. Att de står predikativt ger ingen förklaring eftersom andra predikativa kongruensfel har markerats i större utsträckning. Det finns heller ingen tendens att markera under en annan observationspunkt. Möjligen är det svårare att hitta kongruensfel när genus och numerus inte är markerat på huvudordet utan är inbakat (*jag* respektive *vi*). Tre av adjektivfelen har inte markerats av någon lärare. I ett av exemplen: *Sen komnade min **annan** kusin*, är det troligt att pronomenet ”annan” inte bedöms under observationspunkten eftersom det ju inte är ett adjektiv. Här behöver Sva-luppen bli tydlig med att adjektiviska pronomen kongruerar som adjektiv och därför måste markeras*

under observationspunkten för adjektiv. Majoriteten av lärarna har lagt märke till felet men har markerat det som lexikalt fel eller under observationspunkten för substantiv.

Ett annat kongruensfel som inte markerats av någon är *Jag tog en **djupt** andetag*. Här har dock alla lärare markerat genusfelet på artikeln. Detta räcker dock inte eftersom även kongruensen är fel, det vill säga att adjektivet inte har samma genus som artikeln (oberoende av vilket genus det ska vara). Detta tas upp i Sva-luppen (sida 25) men är ett fel som är svårt att känna igen.

Ytterligare ett adjektivfel som inte markerats av någon lärare är ***Fridlysta** är att man får inte döda grodor*. Här handlar det inte om kongruens utan om att adjektivet ska stå i grundform. Dock är det troligt att även förstaspråkstalare skulle kunna uttrycka sig så här, så exemplet bör inte få för stor tyngd i bedömningen.

3.5.2 Inkorrekta markeringar under observationspunkt 5

Sammanlagt har 100 markeringar gjorts under observationspunkt 5, varav 81 (81 procent) stämmer överens med studiens referensbedömning. Felmarkeringarna under observationspunkt 5 borde gjorts under en annan observationspunkt, såsom verb och substantiv, eller inte markerats alls. Flera av lärarna har markerat två strukturer där det kan vara svårt att urskilja vilken typ av fel det är. I *Grodor fångar flygkor eller andra insekter med **sin klubbiga tungan*** har en del markerat att adjektivet är fel. Men adjektivet är korrekt böjt i förhållande till sin kontext (possessivt pronomen i nominalfras). I stället är det här substantivets böjning som blir fel eftersom substantivet ska ha obestämd form efter ett possessivt pronomen. Likaså i *Den vanligaste grodan heter **vanliga grodan*** är adjektivet korrekt böjt i bestämd form efter substantivets bestämda form. Däremot är att föredra hela nominalfrasen som en indefinit nominalfras och därmed substantivet och adjektivet i obestämd form ("vanlig groda"). Då är det dock substantivet som är felmarkerat, adjektivet följer bara substantivet.

3.6 Observationspunkt 6: enkelhet i meningsbyggnaden

I observationspunkt 6 vill Sva-luppen att man ska titta och lyssna efter hur eleven använder sig av huvudsatser och bisatser, vilken variation det finns och var bisatserna placeras i förhållande till huvudsatsen. Eftersom det är enkelheten som undersöks och därmed *avsaknaden* av bisatser och variation gick det inte att markera i texten som i de andra observationspunkterna. Lärarna uppmanades därför att inte färgmarkera något utan bara ge en kommentar. Dock visade sig observationspunkten vara svårtolkad och variationen av kommentarer är stor. Dels kommenteras sådant som bindeord, meningslängd, ordförråd och flyt, dels varierar bedömningen av mängden bisatser och hur stor variationen är. Observationspunkten kommer därmed att rekommenderas att plockas bort från Sva-luppen.

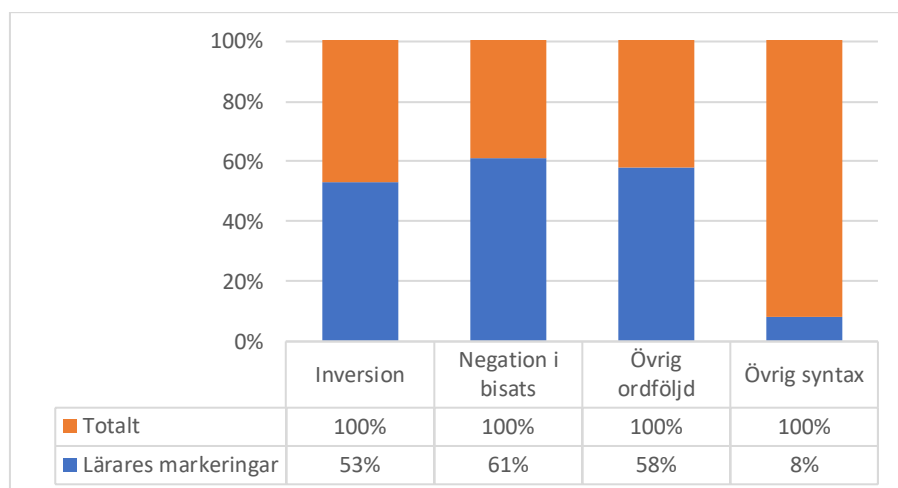
3.7 Observationspunkt 7: avvikande ordföljd och/eller syntaktiska avvikelser

I observationspunkt 7 ligger fokus på syntaxen. Här ska ordföljdsfel markeras liksom övriga syntaktiska avvikelser. Sva-luppen ger exempel på övriga syntaktiska avvikelser som utelämnande av en satsdel eller ett överflödigt pronomen i bisats. Typiska andraspråksstrukturer är rak ordföljd efter ett icke-subjekt i påståendesats – det som kallas för inversionsfel – och placering av satsadverbial efter det finita verbet i bisats. Det senare känns ofta igen som BIFF (i *bisats* placeras *inte före finit verb*). Dessa utgör därför egna staplar i diagrammet nedan.

3.7.1 Korrekta markeringar under observationspunkt 7

Figur 6 visar hur många korrekta markeringar på syntaxen som lärarna gör. Drygt hälften av ordföljdsfelen har markerats. I texterna finns endast fyra exempel på övriga syntaktiska fel – alla

fyra utgörs av satsdel eller del av satsdel som fattas. Dessa är det få som har markerat. Siffrorna för de syntaktiska felen behöver dock tolkas med försiktighet. När det gäller just observationspunkten för syntax finns det stor oenighet om vilka ord som ska markeras och i flera fall markeras hela meningar eller t.o.m. flera meningar: *Och min kusins mamma sa till mitt mamma att ska ni också gå? Och min mamma sa ja vis ska gå Sen sa min kusins mamma okej då ska vi gå.* Eftersom kommentar oftast saknas till dessa markeringar har de inte kunnat räknas.

Figur 6. Lärares korrekta markeringar under observationspunkt 7.

Inversionsfelen är koncentrerade till framför allt två texter – en i år 3 och en i år 6. Det går inte att se någon skillnad i vilken typ av satser som bedömningen av inversion fungerar i och inte (till exempel med kort adverb i fundamentet *sen min mamma sa* eller med ett längre adverbial *När vi alla gick in jag såg en svart katt*), men vad som är anmärkningsvärt är att det i samtliga fall i princip saknas markeringar under andra observationspunkter för inversionsfelet. Detta innebär att om man ser ett inversionsfel så vet man vad det är, men också att man i många fall missar den här typen av fel. Detsamma gäller för fel med negationens placering i bisats. Alla fyra exempel är i *att*-satser (*Fridlysta är att man får inte döda grodor*), vilket man får se upp med då även vuxna förstaspråkstalar ofta placerar negationen efter det finita verbet i bisats i talat språk. Övriga ordföljdsavvikelser är två exempel på felplacerat kort adverb: *men jag bara såg Harper*; *men vi också körde några andra spel*. Liksom med inversionen finns inga markeringar under någon annan observationspunkt för ordföljdsfelen. Den del av observationspunkten som handlar om övriga syntaktiska avvikelser, det vill säga som inte har med ordföljden att göra, har fyra exempel som samtliga handlar om att något fattas. I ett fall fattas kopulaverbet (*Det [*] okej*), i två fattas subjektet (*sa glömmar [*] ofta vart hon lämnar sina saker*; *och [*] fanns två bord*), och i det fjärde exemplet fattas ett infinitivmärke (*Alice bestämmer sig för [*] gå och leta i korridoren*). Inte heller de här avvikelserna markeras under andra observationspunkter utan passerar förbi som korrekta i de allra flesta fall.

3.7.2 Inkorrekt markeringar under observationspunkt 7

Sammanlagt har 326 markeringar gjorts under observationspunkt 7, varav 173 (53 procent) stämmer överens med studiens referensbedömning. Nästan hälften av markeringarna för observationspunkt 7 stämmer alltså inte överens med studiens referensbedömning. Här kan vi urskilja tre större grupper: 1) de som inte kan klassas som fel, 2) de som har hamnat under fel observationspunkt samt 3) de som inte går att tolka på grund av för lång markering och avsaknad av kommentar. De allra flesta markeringarna i den första gruppen är hämtade från en text där

skribenten bygger upp väldigt många av sina meningar med ”sa”. De flesta av dessa meningar verkar vara direkt anföring där kolon saknas (*jag gick till min mamma och **sa** kan vi gå till havet?*), vilket inte är ovanligt hos elever i år 3. Om det är tänkt som direkt anföring så är ordföljden korrekt i bisatsen, och problemet ligger alltså i skiljetecknen och inte i grammatiken. Men i några meningar används subjunktionen ”att”, vilket indikerar en bisats, men ordföljden är ändå omvänd (*min kusins mamma sa till mitt mamma **att ska ni** också gå?*). Problemet här är egentligen valet av verb; med ett frågeverb hade en indirekt fråga med rak ordföljd blivit naturligare. Det är därför svårt att markera något syntaktiskt fel här eftersom rak ordföljd i indirekt fråga inte hade fungerat här. En annan struktur som markerats som syntaktiskt fel av många är ordföljden med ”kanske” (***kanske vi kan** gå två och två*). Satsadverbialet ”kanske” betar sig inte riktigt som många andra satsadverbial utan kan mycket väl placeras i fundamentet följt av rak ordföljd (liksom av omvänd). Därmed går det inte att betraktas som en andraspråksavvikelse. Ytterligare något som markerats vid ett flertal tillfällen är när ett lite tyngre direktobjekt placerats i fundamentet (***En bror som är två år äldre** har Alice*). Även om detta inte är idiomatiskt så är det grammatiskt korrekt och kan vara en följd av att eleven uppmanats till att variera fundamentet.

Flera av markeringarna har hamnat under fel observationspunkt och borde framför allt ha klassificerats som lexikala fel: ***När det blev kl. 14:00** så sa min mamma; Vi alla gick runt skolgården för minst 30 minuter*. I det första är det hela uttrycket som blivit fel där skribenten blandat ihop hur man använder ”det” och ”klockan” (jämför: ”det blev sent”). I det andra exemplet är det prepositionen som blivit fel, vilket markeras som ett lexikalt fel under observationspunkt 2.

Slutligen är det många markeringar under den här observationspunkten som är svårtolkade. I några fall har ett flertal meningar markerats, vilket gör det svårt att veta vilket felet är. I följande markering kan man tänka sig att det är avsaknaden av interpunktion som markerats snarare än syntaktiska fel: *Efter hela skoldagen så visste inte Leja hur hon skulle ta sig hem för hon hade inga nycklar inget busskort och ingen mobil för att ringa till hennes föräldrar, men jag lånade ut min mobil till henne så att hon kunde ringa sin mamma men ingen svarade när hon ringde*. Vanligast är dock kortare markeringar, men där det inte framgår vad det är som anses vara en syntaktisk avvikelse. I vissa fall finns det ingen syntaktisk avvikelse alls: *Om man vill hålla en mosste man ha fuktig händer* medan det i andra finns mer än en tänkbar avvikelse: *När det blev morgon så jag gick till min mamma och sa kan vi gå till havet?* I den sistnämnda finns dels inversionsfelet, dels den omvända ordföljden i bisatsen som många har markerat som syntaktiskt fel. Här går det inte att avgöra vad läraren har avsett med sin markering (om den inte åtföljs av en kommentar), och exemplet kan därför inte analyseras.

3.8 Sammanfattning av observationspunkterna

Sammanfattningsvis visar ovan genomgång att de två lexikala observationspunkterna (1 och 2) varit de mest problematiska. Särskilt många markeringar har gjorts under observationspunkt 1. Få av dem har varit överensstämmande med studiens referensbedömning och i stället har många andra ord markerats under observationspunkt 1. Den stora överanvändningen kan framför allt lokaliseras till en otydlighet i Sva-luppen: ”överanvändning av vanligt förekommande ord” som har tolkats som upprepning av ord och oavvärdad text. I observationspunkt 2 är det framför allt ordkombinationerna som har varit svåra att identifiera. Sva-luppen anger kollokationer och idiomatiska uttryck som exempel på uttryck där orden kan kombineras på fel sätt, men kanske är detta begrepp som lärare inte stöter på så ofta.

När det gäller markeringar på morfologi och syntax ligger överensstämmelsen med Sva-luppens bedömningar generellt högre. Bland de högsta överensstämmelserna finns genusfel,

preteritumändelser och ordföljdsfel. Bland de lägsta finns övriga syntaktiska fel och adjektivens böjning. Dock är adjektivens observationspunkt 5 den som överanvänds minst. Detta innebär att det är svårt att känna igen adjektivkongruens men man väljer inget annat i stället. För morfologin och syntaxen är Sva-luppen för det mesta ganska tydlig, men har missat att ta upp att adjektiviska pronomen kongruerar som adjektiv och därför måste markeras under observationspunkten för adjektiv, vilket avspeglats i bedömningarna. Övriga syntaxfel är väldigt få till antalet, och det är svårt att dra för höga växlar på den låga överensstämmelsen. Men ett problem med observationspunkten för syntax generellt är att många markeringar är väldigt otydliga då det ofta kan finnas flera fel i de långa markeringarna. Detta innebär att observationspunkten, bortsett från ordföljden, är otydlig och kan behöva bearbetas i Sva-luppen. Den andra syntaxkategorin, observationspunkt 6 med enkelhet i meningsbyggnaden, har också ställt till problem. Observationspunkten handlar framför allt om avsaknad av bisatser och variation, vilket innebär att det blir en godtycklig uppfattning av texterna. Lärarna ställs inför frågan om hur stor variation som krävs för att det ska visa variation, vilket gjorde observationspunkten svårtolkad. Liksom för observationspunkt 7 framkom det här att syntax som inte involverar ordföljd är svår att identifiera.

Utöver otydligheter i Sva-luppen har det framkommit i bedömningarna att det finns en brist i lärarnas grammatikkunskaper, då för många felbedömningar har gjorts för att kunna förklaras inom felmarginalen. Detta kommer att diskuteras nedan.

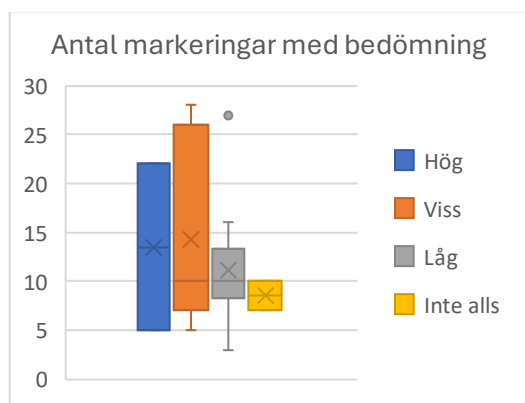
3.9 Bedömning av *hög-viss-låg-inte alls* för respektive observationspunkt

När läraren har markerat i texterna ska varje observationspunkt bedömas utifrån ”I vilken utsträckning observeras andraspråksdraget?”. Alternativen är *hög, viss, låg, inte alls*. Sva-luppen går inte ut med hur många förekomster det ska finnas för en speciell bedömning eftersom det kan variera beroende på vilka strukturer det handlar om. Om en felaktig form alltid återfinns på samma ord till exempel, så kan bedömningen *låg* göras även om det förekommer vid flera tillfällen. Det finns en stor variation i bedömningarna, dels i hur många markeringar den individuella bedömaren gör i en text, dels i hur antalet markeringar kopplas till *hög, viss, låg, inte alls*. Tabell 1 visar studiens referensbedömning med antal markeringar och bedömningar av texterna samt antal ord per text, vilket kan spela roll för tolkningen.

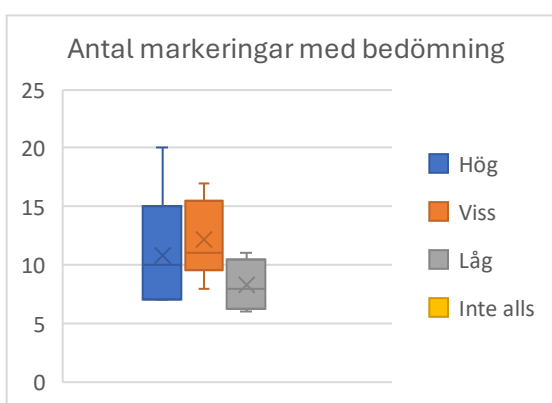
Tabell 1. Sammanfattning av referensbedömning och antal ord i texten.

	Antal markeringar	Bedömning	Rekommendation	Antal ord i texten
Åk 3 Text 1	13	låg	sva	194
Åk 3 Text 2	9	viss	sva	68
Åk 3 Text 3	46	viss	sva	440
Åk 6 Text 1	32	viss	sva	506
Åk 6 Text 2	22	låg	sva	908
Åk 6 Text 3	6	inte alls	sve	362

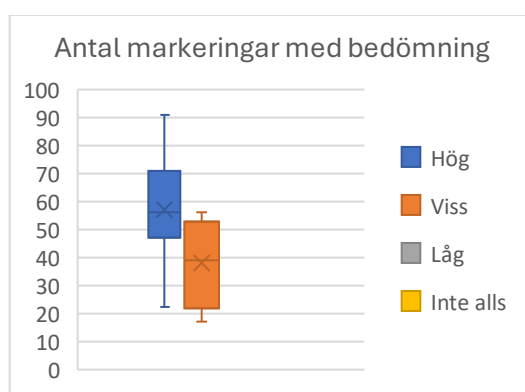
Nedan visas antal markeringar i förhållande till bedömning för respektive text.

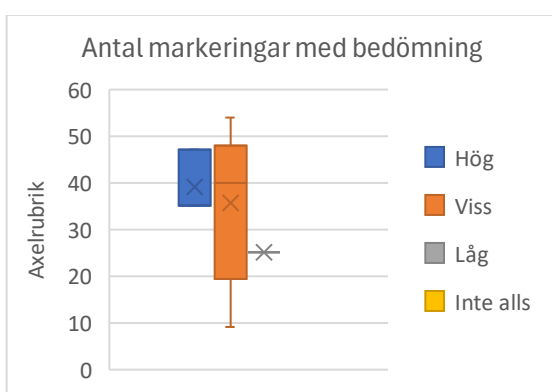
Figur 7. Årskurs 3 text 1

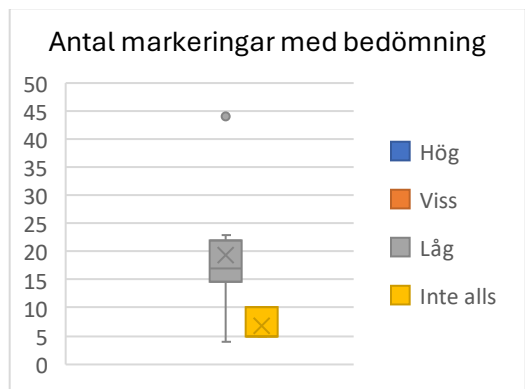
Figur 8. Årskurs 3 text 2

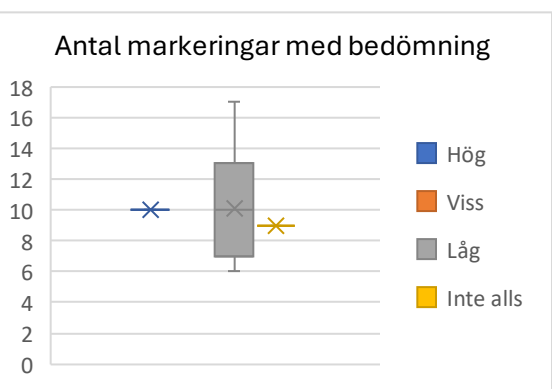
Figur 9. Årskurs 3 text 3

Figur 10. Årskurs 6 text 1

Figur 11. Årskurs 6 text 2

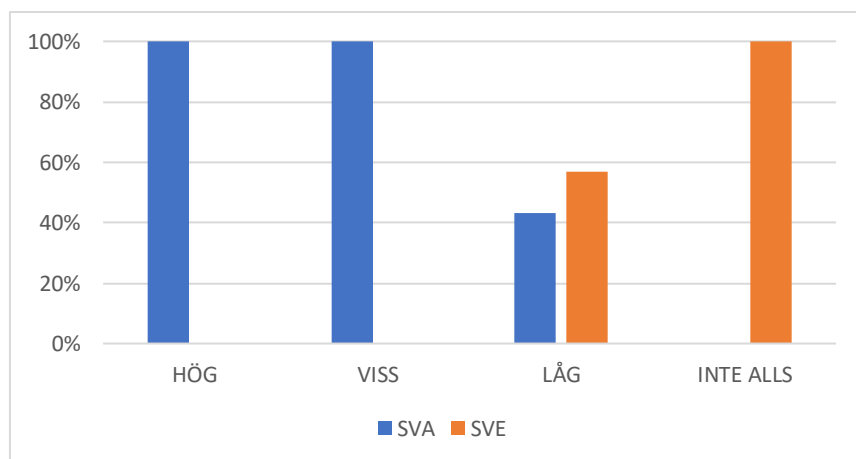

Figur 12. Årskurs 6 text 3

Text 1 i åk 3 (figur 7) som är bedömd med 13 markeringar och *låg* i studiens referensbedömning visar att de flesta lärare gör fler markeringar och bedömer också texten som *viss* och *hög*. Spridningen är ganska stor i den här texten, både när det gäller antal markeringar (lägst 3 högst 28) och bedömning (alla fyra alternativ finns med). Spridningen visar sig också i antalet markeringar kopplat till bedömning (en bedömer till exempel 7 markeringar som *inte alls* och en annan 5 markeringar som *hög*). Även i text 2 för åk 3 är spridningen stor (figur 8). Texten är bedömd av studiens referensbedömning med 9 markeringar och *viss* (på grund av den korta texten). Även här ligger lärarnas bedömning något högre än referensbedömningen. Antalet markeringar sträcker sig från 7 till 20 och bedömningarna *hög*, *viss* och *låg* används. Liksom i text 1

är det skillnad i antal markeringar kopplat till bedömning, där 7 markeringar bedöms som *hög* av en och *låg* av en annan. Text 3 åk 3 (figur 9) är bedömd med 46 markeringar och *viss* i referensbedömningen, medan de flesta lärare har bedömt texten som *hög*, med en variation mellan 17 och 91 markeringar. Att spridningen är så stor i den här texten beror främst på att många har markerat ovarierat språk som observationspunkt 1 (se genomgång av observationspunkterna). Text 1 åk 6 är bedömd med *viss* med 32 markeringar i referensbedömningen. Det här är en text som är samstämmig mellan lärare och referensgruppen då de flesta lärare också har bedömt *viss*, om än med en del variation i antalet markeringar (figur 10). Text 2 för åk 6 (figur 11) är den längsta texten, och även om den inte har så många andraspråksfel i förhållande till längden så har den ändå 22 markeringar i referensbedömningen och är bedömd som *låg*. Lärarna har liksom referensgruppen främst bedömt texten som *låg*, men även en del *inte alls*. Antalet markeringar är spretigt och sträcker sig från 5 till 44. Slutligen text 3 för åk 6 (figur 12) är den enda text som bedömts som *inte alls* i referensbedömningen. Här finns 6 markeringar, men fördelade på tre olika observationspunkter. Samstämmigheten med referensbedömningen är inte stor då endast en lärare har bedömt *inte alls*. De andra har i stället bedömt *låg* med undantag för en som bedömt *hög*. Spridningen i antal markeringar är inte särskilt stor utan sträcker sig från 6 till 17.

Samstämmigheten i bedömningarna är alltså inte så stor vad gäller antal markeringar och bedömning *hög*, *viss*, *låg*, *inte alls*. Vi har tidigare varit inne på att den stora variationen i antal markeringar beror dels på en del otydligheter i Sva-luppens beskrivningar, dels lärarnas grammatiska kunskaper. Vi ska återkomma till detta, men först titta på bedömningarna i förhållande till kursval. Eftersom det finns en ganska stor variation i bedömningarna behöver detta åtgärdas i Sva-luppen genom att minska antalet bedömningsval. Det viktiga i bedömningen är dock hur den kopplas till valet av svenska som andraspråk eller svenska för eleven.

Figur 13. Lärarnas bedömning i förhållande till rekommendation svenska som andraspråk eller svenska.

Vi kan se i figur 13 att förhållandet mellan sva-/sve-rekommendationen och tre av bedömningsalternativen är oproblematiska. Om bedömningen är *hög* eller *viss* så blir rekommendationen svenska som andraspråk medan om bedömningen är *ej* så är rekommendationen svenska. Så är också tanken med Sva-luppen. Ett problem uppstår när bedömningen är *låg*. Då har drygt hälften rekommenderat svenska och knappt hälften svenska som andraspråk. Om andraspråksdrag finns i låg utsträckning innebär detta att de ändå finns och att eleven därför bör läsa sva, vilket är något Sva-luppen behöver bli tydligare med. Detta räcker dock inte för att få en enhetlig bedömning av en text. Om vi tittar på de enskilda texterna så är rekommendationerna för text 2 och 3 för åk 3 samt text 1 för åk 6 samstämmiga (med ett

undantag i text 2 åk 3). Samtliga tre texter är rekommenderade *sva* och bedömningarna varierar framför allt mellan *viss* och *hög*. Däremot så är text 1 åk 3 rekommenderad *sva* av två tredjedelar och *sve* av en tredjedel. Detta stämmer med att alla bedömningsalternativen *hög*, *viss*, *låg* och *inte alls* finns representerade. Text 2 åk 6 har alla utom en rekommenderat svenska och även text 3 åk 6 är framför allt rekommenderad svenska. Båda dessa domineras av bedömningen *låg*. De texter där bedömningen ibland hamnar på *låg* är alltså den springande punkten här och kommer att diskuteras vidare nedan. Samtidigt är bedömningen *inte alls* knepig eftersom, även om alla *inte alls* blir rekommenderade svenska så är antalet markeringar ibland på en nivå som borde bedömts som *låg* och *sva*. Även detta kommer att adresseras nedan.

4. Slutsatser och rekommendationer

Slutsatserna för den här studien är att Sva-luppen ger en relativt stor samsyn på behovsbedömningen för svenska som andraspråk. Det finns förbättringspotential inom framför allt tre områden: 1) Sva-luppens observationsprotokoll, 2) förklaringar och exempel till observationsprotokollet samt 3) lärares grammatikkunskaper.

1) För att öka samstämmigheten i bedömningen kan några saker ändras i Sva-luppen. Först bör de två lexikala observationspunkterna slås ihop. Dessa visade sig vara svåra att skilja åt men också att skilja från andra observationspunkter. Här behövs därför också en ökad tydlighet i beskrivningen. Fokus inom observationspunkten bör ligga på tydliga andraspråksdrag såsom felkonstruerade eller felanvända idiom, felkonstruerade kollokationer, felanvänt ord, nybildningar av ord, omskrivning och felaktig prepositionsanvändning. Observationspunkt 6 – enkelhet i meningsbyggnaden – bör tas bort. Observationspunkten följer ett annat mönster än övriga observationspunkter vilket ledde till stor variation i tolkningen. Avsaknad av en struktur är också svårare att bedöma än en befintlig. Slutligen bör alternativen för bedömning (*hög-viss-låg-inte alls*) minskas. *Hög* och *viss* gav inget utslag i rekommendationen av *sva/sve* och kan därför slås ihop. Möjligen bör man bara ha två alternativ: *tydliga L2-drag finns* och *tydliga L2-drag finns ej*. Anledningen till de fyra valen från början var att det fanns önskemål att kunna urskilja olika stadier i språkutvecklingen även inom rekommendationen för svenska som andraspråk, men utifrån resultaten kan det vara bättre att bara fokusera på *svenska* eller *svenska som andraspråk*. Det räcker dock inte att minska antalet bedömningsalternativ eftersom skillnaden mellan *låg* och *inte alls* ändå kvarstår. Om texten har fyra fel, är det då *finns* eller *finns ej*? Minskningen måste därför åtföljas av ett förtydligande i Sva-luppen om hur man bör tänka när det bara finns ett fåtal fel och hur man kan vara (någorlunda) säker på att det handlar om andraspråksdrag. Förtydligandet bör även omfatta att om en inlärare uppvisar andraspråksdrag så är det alltid *sva* som ska rekommenderas, men att några få fel kanske inte visar den säkerhet i bedömningen som man vill ha.

2) Behovet av ökad tydlighet om grammatiska och lexikala strukturer har kunnat konstateras i studiens resultat. Det som framkommit är att observationspunkt 3 för substantiv behöver utökas till att gälla nominalfraser och även inkludera substantiviska pronomen. Genitiv på såväl substantiv (*Saras hus*) som på pronomen (*hans hus*) behöver inkluderas i observationspunkten. För observationspunkt 5 som behandlar adjektiv gäller motsvarande. Här behöver adjektiviska pronomen (ett *annat hus*) inkluderas för att kongruens ska kunna bedömas. Vidare behöver syntaktiska avvikelser som inte är ordföljd i observationspunkt 7 förtydligas. Exempel ges i Sva-luppen (sida 26) på utelämnande av en satsdel och ett överflödigt pronomen i bisats. Detta föregås dock av ”Här kan det vara sådant som...”, vilket inbjuder till att inkludera fler strukturer, vilket i sin tur är det som skapar godtyckligheten. Sva-luppen behöver därmed vara tydligare med

exakt vilka strukturer som inkluderas i syntaktiska avvikelser. Slutligen behöver det också förtydligas i Sva-luppen om vad skillnaden mellan talspråk och skriftspråk kan ge för konsekvenser. Talspråk nämns (sida 14) men det ges inga exempel på vad talspråk kan generera i form av till exempel verbändelser (skrift: *letade*, tal: *leta*).

3) Förtydliganden till trots så krävs gedigna grammatikkunskaper för att en språklig bedömning ska kunna genomföras. I flera av observationspunkterna uppgick lärarnas markeringar av morfologiska och syntaktiska fel endast till ca 50 procent, vilket utesluter att det bara rör sig om enstaka missar. I flera fall visar också kommentarerna att det är grammatikkunskaperna som brister. Bristande grammatikkunskaper hos lärare är inget nytt och har ingenting med pedagogisk kompetens eller lärarambitioner att göra. I stället ges sva-lärare alltför lite träning i grammatik i sin lärarutbildning och sällan utifrån andraspråksforskning som grund. Detta är något som kan åtgärdas inom lärarutbildningarna men också genom fortbildning i andraspråksgrammatik.

Bristfälliga grammatikkunskaper hos sva-lärare är problematiskt ur fler aspekter. Även om behovsbedömningar utgör en relativt liten del av lärarens uppdrag, är de avgörande för att elever ska få undervisning utifrån rätt kursplan. Den dagliga undervisningen är dock lärarens huvuduppdrag. Enligt kursplanen i svenska som andraspråk förväntas läraren bland annat undervisa elever i olika grammatiska aspekter. Om läraren själv inte behärskar dessa områden riskerar det att få negativa konsekvenser på elevernas utbildning och språkutveckling.

Bilaga 1

Instruktioner för bedömning av texter utifrån Sva-luppen

Tack för att du ställer upp som bedömare utifrån Malmö stads stödmaterial för
behovsbedömning!

Du får här tre autentiska texter som du ska bedöma utifrån Sva-luppen. Syftet med
bedömningarna är att vi ska få en uppfattning om hur överensstämmande lärares
bedömningar är. Bakgrundsinformation om eleverna ges inte, då det enbart är
grammatiska strukturer som ska analyseras. Observera också att punkt 8 inte ska
analyseras då denna handlar om uttal.

För att bedömningen inte ska ta alltför mycket av din tid ges här endast **en** text från
varje elev. Detta är naturligtvis för lite i en "riktig" behovsbedömning, men texten får
ses som representativ för respektive elev. Vi skulle också vilja ha en mer detaljerad
redogörelse av bedömningen än vad som normalt krävs med Sva-luppen: i stället för
en kommentar i protokollet vill vi att du färgkodar i texten samt förklarar den
grammatiska företeelsen som du observerat. Använd lärarhandledningen i Sva-
luppen samt de avslutande sidorna med förklaringar och exempel som stöd i
bedömningen.

Observera att bedömningarna ska göras enskilt, och inte tillsammans med kollegor.
Däremot går det bra att diskutera i efterhand när ni har skickat in ert bidrag. När det
gäller behovsbedömning i övrigt rekommenderar vi sambedömning för att öka
kvaliteten på bedömningarna men i just det här fallet behöver bedömningarna göras
enskilt för att studiens resultat ska bli tillförlitligt.

Resultaten från den här studien kommer att presenteras i olika sammanhang, där så
väl bedömare som textskribenter kommer att vara helt anonyma. Ditt deltagande i
studien är helt frivilligt och du kan när som helst avbryta utan att ange någon
anledning. Du som deltar och skickar in ditt bidrag till studien **senast den 31/1** får
som tack en inbjudan till en föreläsning med Anna Flyman Mattsson.

Har du frågor kring projektet eller stödmaterialiet, kontakta Helena och Lisa på
sva.grf@malmo.se

Hälsningar

Lisa Lundkvist, Malmö stad

Helena Nilsson, Malmö stad

Anna Flyman Mattsson, Lunds universitet

LUNDS
UNIVERSITET

Gör så här:

1. Läs en elevtext i taget och gör en bedömning utifrån materialet med hjälp av observationsprotokollet.

a) Markera i texterna med de färger som är anvisade för respektive observationspunkt. OBS! Markera alla förekomster som du baserar din bedömning på (se figur 1). Observera att observationspunkt 6 är svår att markera ut i texten, det räcker med att du skriver en kommentar kring vad du observerat.

b) Dokumentera i vilken utsträckning du observerar respektive andraspråksdrag i texten.

c) Skriv en kommentar där du förklarar den grammatiska företeelsen du observerat.

d) Avsluta med att fylla i Del 2: Sammanställning.

1	begränsningar gällande precision och djup i ordförrådet	☐	☒	☐	☐
Kommentar: <i>vanliga oprecisa verb</i>					

a) Markera alla förekomster av andraspråksdraget med respektive färg.

b) Kryssa för i vilken utsträckning andraspråksdraget förekommer i texten.

c) Kommentera och förklara den grammatiska företeelsen som du observerat.

2. Efter att du har bedömt de tre elevtexterna, notera svårigheter i bedömningsarbetet (se näst sista sidan).

3. Svara på några korta frågor om din bakgrund och erfarenhet som lärare.

4. Skicka dina bedömningar till Anna Flyman Mattsson på mejladressen anna.flyman_mattsson@nordlund.lu.se **senast den 31/1 2025**.

Figur 1. Exempel på ifyllt observationsprotokoll.

En gång **var** det en tjej som heter Sara. Sara ville **gå ut** med Elif som är Saras bästa kompis men Elif var **på** england. Eftersom Svergie **var inte** perfekt **till** Elif så **hon flytta** för att hon **kunde inte** svenska och **visste inte** något om Svergie. Elif kunde **vara** engelska och det **gjorde** också Sara.

Andraspråksdrag att observera i olika situationer med olika syften		I vilken utsträckning observeras andraspråksdraget?			
		hög	viss	låg	inte alls
1	begränsningar gällande precision och djup i ordförrådet Kommentar: Vanliga oprecisa verb	☐	☒	☐	☐
2	nybildning, omformulering och avvikande ordkombinationer Kommentar: fel prepositioner	☐	☐	☒	☐
3	avvikande och/eller utebliven användning av bestämd form och pluraländelser på substantiv, obestämd och bestämd artikel samt avvikande användning av genus Kommentar: Inga förekomster	☐	☐	☐	☒
4	avvikande och/eller inga böjningsändelser på verb Kommentar: dock kan det i det här fallet bero på att preteritumändelsen inte hörs	☐	☐	☒	☐
5	avvikande och/eller inga böjningsändelser på adjektiv Kommentar: Inga förekomster	☐	☐	☐	☒
6	enkelhet i meningsbyggnaden Kommentar: svår att färgmarkera – bara kommentar	☒	☐	☐	☐
7	avvikande ordföljd och/eller syntaktiska avvikelser Kommentar: typiska BIFF- (neg i bisats) och INV-fel rak ordföljd efter advl	☐	☐	☒	☐

Del 2: Sammanställning

Kryssa i det alternativ som bäst stämmer överens med den sammantagna bedömningen

- ☐ Eleven uppvisar andraspråksdrag i *hög utsträckning*.
- ☒ Eleven uppvisar andraspråksdrag i *viss utsträckning*.
- ☐ Eleven uppvisar andraspråksdrag i *låg utsträckning*.
- ☐ Eleven uppvisar *inte alls* några andraspråksdrag.

Gör en sammantagen bedömning av elevens observerade språk.

Eleven bedöms ha behov av undervisning utifrån kursplanen i

- ☒ svenska som andraspråk
- ☐ svenska

Bedöm vilken kursplanen eleven bör få undervisning i.